

Əlizadə Zakir
Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası
i.ü.f.d., dosent
zakiralizada@yahoo.com

KƏND TƏSƏRRÜFATI MƏHSULLARININ İSTEHSALININ ŞAXƏLƏNDİRİLMƏSİ PROBLEMLƏRİ

Məqalədə Azərbaycanın müstəqillik əldə etdiyi dövrdən başlayaraq sonrakı illər ərzində kənd təsərrüfatı sahəsində vəziyyət nəzərdən keçirilmiş, bu dövrdə aparılmış islahatların nəticələri təhlil edilərək onların zəif cəhətləri qeyd edilmişdir. Ölkə iqtisadiyyatının aqrar sektorunun perspektiv inkişafında diversifikasiyanın və strateji yol xəritəsinin əhəmiyyəti qeyd olunaraq, bu sahədə aparılan islahatların sürətləndirilməsi üçün əməli təkliflər verilmişdir.

Məqsəd – Azərbaycanda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalının diversifikasiyasındakı problemləri araşdırmaq, bu problemlərin qiymətləndirilməsinə yeni metodoloji yanaşmanın işlənilməsi.

Metodologiya – Məqalədə iqtisadi-statistik təhlil metodundan istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri – Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalının şaxələndirilməsində mövcud problemlərin qiymətləndirilməsinə fərqli metodoloji yanaşma verilmişdir.

Açar sözlər: kənd təsərrüfatı, rəqabətqabiliyyətlik, islahatlar, iqtisadi inkişaf, şaxələnmə.

Giriş

İqtisadi artım yükünün neft sektorundan qeyri-neft sektoruna keçdiyi bir vaxtda aqrar siyasət iqtisadiyyatın şaxələndirilməsini dəstəkləməlidir. Kənd təsərrüfatının inkişafı sahəsində mövcud imkanların tədricən reallaşdırılması bu sektoru yaxın perspektivdə iqtisadiyyatın aparıcı sahəsinə çevirəcəkdir.

Müasir dövrdə dünya əhalisinin sayının getdikcə artmasına, habelə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə həyat səviyyəsinin tədricən yaxşılaşmasına görə global miqyasda ərzaq məhsullarına artacaq tələbatın ödənilməsində aşağıdakı bir sıra problemlər mövcuddur:

- Dünya miqyasında torpaqların degradasiyası çox təhlükəli şəkildə artır və dünyanın çox hissəsini əhatə edir. Araşdırmalar göstərir ki, torpaqların degradasiyası, əsas etibarilə, zəif torpaq idarəçiliyi səbəbindən baş verir.
- Kənd təsərrüfatı sahəsindəki fəaliyyətlər global iqlim dəyişikliklərinə adaptasiya olunmalıdır.
- Qlobal miqyasda mövcud olan ədalətsiz ticarət şərtləri inkişaf etməkdə olan, o cümlədən də zəif inkişaf etmiş ölkələrdə ərzaq məhsulları istehsalına mənfi təsir göstərən daha bir ciddi faktor kimi çıxış edir.
- Kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları qiymətlərinin global səviyyədə müşahidə olunan qeyri-sabitliyi, xüsusilə inkişaf etməkdə olan, o cümlədən zəif inkişaf etmiş ölkələrdə əhalinin ərzağa əlyətərliyini çətinləşdirir, habelə istehsalçıların fəaliyyətinin səmərəliliyini azaldır.
- İnkişaf etməkdə olan, o cümlədən də zəif inkişaf etmiş ölkələr kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları istehsalının həcmnin artırılması çağırışını reallaşdırmaq üçün kənd təsərrüfatına, bundan daha çox isə bu sahə ilə bağlı istiqamətlərə investisiya qoyuluşunun həcmi artırılmalıdır.

Qlobal səviyyədə innovativ istehsal və idarəetmə texnologiyalarının tətbiqinin geniş yayıldığı bir vaxtda aqrar sahə üzrə modernləşdirilmiş elm, təhsil və informasiya məsləhət xidmətləri sisteminin mövcudluğu bu sahədə rəqabətqabiliyyətliliyin təmin edilməsi üçün zəruri resurslardan biri kimi çıxış edir. Lakin inkişaf etməkdə olan ölkələrdə ümumi innovasiya potensialı kifayət qədər

yüksək olmadığı üçün, həmçinin bu sahələr islahatların aparılması baxımından daha “konservativ” olduğuna görə, burada köklü dəyişikliklərin edilməsi müəyyən zaman və ardıcıl fəaliyyət tələb edir.

Azərbaycanda kənd təsərrüfatı üçün istifadə edilən torpaq sahələri 4227 min hektardır. Bundan əlavə, kənd təsərrüfatına yararlı olmayan bedlend ərazilər, meşəliklər, bataqlıqlar, dağ ətikləri və s. kimi sahələr də var ki, bütün bunlar ölkəmizin torpaq fondunu əmələ gətirir. Azərbaycanın ümumi torpaq fondu 8641.5 min hektardır. Kənd təsərrüfatına yararlı torpaqların 44%-i əkin sahələrindən və şumlardan, 4%-i çoxillik əkinlərdən, 26%-i biçənək və otlaqlardan ibarətdir. Ölkədə əkin sahələri 1454 min ha sahə tutur. Kənd təsərrüfatında istifadə edilməyən sahələr isə torpaq fondunun 40%-i qədərdir. Bu torpaqların 13%-ni şəxsi həyatıyanı torpaqlar, 12,1%-ni meşələr, 2,7%-ni kolluqlar, 0,8%-ni bataqlıqlar, 3,6%-ni su hövzələri, 31,6%-ni digər torpaqlar (yollar, kəndlər, şəhərlər, sənaye obyektləri) təşkil edir. Azərbaycanda adambaşına 1,08 ha torpaq fondu, 0,2 ha əkin sahəsi, 0,6 ha yararlı torpaq sahəsi düşür.[5]. Qeyd etmək lazımdır ki,

Azərbaycanın torpaq fondunun 40%-nin əkinə yararsız olduğu ilə bağlı irəli sürülən iddialar nisbidir. Əvvəla, ona görə ki, torpaq sahələrinin yalnız əkinə yararlı hissəsinin kənd təsərrüfatı üçün əhəmiyyətli olduğu fikri həqiqəti ifadə etmir. Çünki bir çox əkinə yararsız torpaqlar maldarlığın əsas yem sahəsidir və Azərbaycanın kənd təsərrüfatının mühüm hissəsini də elə maldarlıq tutur. İkinci, ona görə ki, elə yararsız torpaq sahələri var ki, xüsusi meliorasiya tədbirləri nəticəsində onları münbitləşdirmək olar. Ölkəmizdə vaxtilə düzgün istifadə edilmədiyindən şoranlaşmış torpaqlar məhz bu kateqoriyaya aiddir və Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi şoranlaşmış ərazilərin meliorasiyası istiqamətində müəyyən strategiyalar hazırlayıb həyata keçirməyə çalışır. Bu istiqamətdə başlıca strategiyamız olduqca məhdud su ehtiyatlarımızdan səmərəli istifadədir. Məlum olduğu kimi, ümumi torpaq fondumuzun 50%-ə yaxını əkinə yararlı sahələr olsa da, bu ərazilərin böyük hissəsi rütubətsiz yerlərdə becərilir. Belə vəziyyətdə məhsuldarlığı artırmaq üçün həmin ərazilərin suvarılmasına ehtiyac var. Çətinlik isə ondadır ki, yerüstü su ehtiyatlarımızın 70%-i respublika hüdudlarından kənarda formalaşır. Nəticədə quraqlıq illərində qonşularımız bizə axan çayların suyundan daha çox istifadə etdiklərindən Azərbaycan kəndlisi ciddi əziyyətlər çəkir.

Respublikamızın daxilində əsasən yağış sularından və qardan əmələ gələn 30%-lik su ehtiyatımızın da böyük əksəriyyəti aqrar sahələrdə istifadə olunmadan Xəzərə axır. Bir çox torpaq sahələrinin əkinə yararsızlığı da məhz bundan qaynaqlanır. Amma bu problemi həll etmək mümkündür. Bunun üçün əkin sahələrinə su qaynağı olacaq böyük su anbarları tikilməli, yeraltı su qaynaqlarından və suvarmada damcılama metodundan istifadə olunmalıdır. Onu da qeyd edirəm ki, kənd təsərrüfatı sahələrində artıq bu metoddan uğurla istifadə edilir. Sözsüz ki, digər meliorasiya tədbirlərinə ehtiyac duyan torpaq sahələrimiz də var. Yararsız torpaqların meliorasiyası üçün dünya təcrübəsində 3 metoddan istifadə edilir və hansı metodun tətbiq olunması münbitləşdiriləcək sahənin xarakterindən asılıdır. Bu metodlar aşağıdakılardır:

1) **Su rejimi əlverişli olmayan torpaqların meliorasiyası:** Bataqlıq, su basmış torpaqların, həmçinin quru bozqırların, susuz səhra və yarımsəhra sahələrinin meliorasiyası. Bu metod suyun əraziyə verilməsilə həyata keçirilir.

2) **Əlverişli olmayan fiziki-kimyəvi xassələrə malik (şorakətli, şor, ağır gilli, lilli) torpaqların meliorasiyası:** Bu qrupa şor torpaqların duzsuzlaşdırılması və şorakətli torpaqların kimyəvi meliorasiyası daxildir.

3) **Suyun və küləyin mexaniki təsirindən eroziyaya uğramış torpaqların meliorasiyası:** Su ilə səthi yuyulmuş, həmçinin suyun yarpaqlar əmələ gətirdiyi, sürüşmələr törətdiyi, küləyin qum yaratdığı sahələrin bərpası bu qrupa aiddir.

Ölkəmizin iqtisadiyyatının tənəzzül dövründə (1991-1995) və sonrakı illərdə kənd təsərrüfatının idarə olunması və maliyyələşdirilməsi arzu olunmaz vəziyyətə salınmışdı: kənd təsərrüfatında köklü dəyişikliklər baş vermiş, sənaye təyinatlı texniki bitkilərin əkin sahələri 86% azalmış, kapital qoyuluşlarının ümumi investisiyalarda payı xeyli azalmış, subsidiyalar başqa ölkələrlə müqayisədə zəruri səviyyədən xeyli aşağı olmuşdur. Əgər 1991-ci ildə milli iqtisadiyyata qoyulan investisiyaların 15%-i kənd təsərrüfatına yönəldilirdisə, 2017-ci ildə bu rəqəm 3.5%-ə enmişdir[5]. Dünya miqyasında kənd təsərrüfatının normal fəaliyyəti dövlət dəstəyi olmadan həyata

keçirilə bilməz. Əgər əksəriyyət ölkələrdə dövlət dəstəyinin payı kənd təsərrüfatının ümumi gəlirlərindən 30-75% təşkil edirsə, Azərbaycanda bu rəqəm 3-7% ətrafında cərəyan edir ki, bu səviyyədə dövlət dəstəyi tam yetərsiz sayılır. Ümumi milli iqtisadiyyatda olduğu kimi kənd təsərrüfatının maliyyələşməsində də əsas payı (50%-dən yuxarı) tətbiqi elm xərcləri tutmalıdır ki, bu sahə intensiv əsaslarla inkişaf etdirilə bilsin. Ölkə iqtisadiyyatının bərpası və dinamik inkişaf dövrlərində görülməli genişmiqyaslı tədbirlərə baxmayaraq Sovet dövrü ilə müqayisədə kənd təsərrüfatının əksəriyyət sahələrində ciddi geriləmə müşahidə olunmuşdur. Onsuz da geridə qalan kənd təsərrüfatı istehsalı başqa ölkələrlə və bütövlükdə dünya miqyasında müqayisədə daha da geriləmiş, kənarlaşma xeyli yüksəlmişdir. Əsas istehsalat sahələri olan pambıqçılıq, üzümçülük, barama, tütün və s. istehsal sahələrində 2-10 dəfə geriləmə olmuşdur. Belə ki, 1990-2015-ci illər ərzində pambığın istehsal həcmi 787,8 min tondan 35,2 min tona, üzüm 1789,6 min tondan 157,1 min tona, tütün 60 min tondan 3,5 min tona, çay yarpağı 31,7 min tondan 0,58 min tona, barama istehsalı 5,5 min tondan 0,236 min tona enmişdir. [2] Demək olar ki, bütün sahələr üzrə məhsuldarlıq əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşmüşdür. KT-da inkişaf əsasən ekstensiv yolla, elm və texnoloji inkişafın tələbləri nəzərə alınmadan həyata keçirilmişdir, ölkə miqyasında kənd təsərrüfatı sahəsində heç bir elmi məhsul, yeni məhsul növü ortaya qoyulmamışdır. Texnika ilə təminat səviyyəsi texniki tərəqqinin prinsiplərinin əksinə xeyli zəifləmişdir. Əgər 1990-cı ildə ölkənin kənd təsərrüfatı sahəsində 40 min traktor var idisə, onların sayı 2015-ci ildə cəmi 12 min və 2018-ci ilin əvvəlinə 22 min olmuşdur, uyğun rəqəmlər kombaynlar üzrə 4,5, 0,7 və 1,6 min təşkil etmişdir. Eyni meyl bütün başqa texnika növləri üzrə müşahidə olmuşdur. [5]

2016-cı ildə qəbul olunmuş strateji yol xəritəsinə uyğun olaraq ölkə iqtisadiyyatının əsas sektorlarında, o cümlədən onun vacib sahələrdən biri olan kənd təsərrüfatını sürətlə inkişaf etdirmək üçün geniş miqyaslı islahatların aparılmasına başlanmışdır. Kənd təsərrüfatında diversifikasiyanın sürətləndirilməsi və əsas islahat tədbirlərinin uğurla reallaşdırılması üçün aşağıdakıların nəzərə alınması məqsədə uyğun olardı:

- Dünyada kənd təsərrüfatının elmi texniki nailiyyətlər əsasında qurulması təcrübəsində ilk yüksək yerlərdə duran İsrail, Hollandiya və Cənubi Koreyanın təcrübəsindən istifadə edərək Azərbaycan şəraitinə daha yaxın olan kombinə olunmuş bütöv bir sistem qurulmalı, islahatların tam elmləşdirilməsi, inkişafın elmi-texniki tərəqqi rəlsinə salınması, texniki təminatın bu ölkələr səviyyəsinə çatdırılmalı.
- Kənd təsərrüfatında dövlət dəstəyinin (subsidiya və dotasiyaların) keyfiyyət etibarı ilə tamamilə yeni metodlarının tətbiqi, kənd təsərrüfatının maliyyələşdirilməsi sisteminin yenidən qurulması və kəmiyyət etibarı ilə dəfələrlə artırılması; kənd təsərrüfatının bazar, təbii və siyasi risklərdən qorunması mexanizminin tətbiqi, kənd təsərrüfatı məhsullarının satış sisteminin qurulması, ixrac və idxal əməliyyatlarının liberallaşdırılması, kənd yerlərində əhalinin gəlirlərinin artırılması və şəhərlə eyniləşdirilməsi məqsədilə “kəndlərdə emal” proqramının yerinə yetirilməsi və məhsuldar qüvvələrin yerləşdirilməsində bərabər inkişaf prinsipinin bərpası.
- Kənd təsərrüfatında elmin maliyyələşdirilməsi və idarəedilməsi mexanizmi yenidən qurulmalı, bu sahədə dövlət qurumları bir mərkəzdə cəmləşdirməlidir. Belə mərkəzin İsraildə fəaliyyət göstərən “Agricultural Research Organization (ARO) Volcani Center” elm mərkəzinin prinsipləri əsasında qurulması məqsədəuyğundur. Bütün kənd təsərrüfatı elmi tədqiqat institutlarının və təcrübə bazalarının bu mərkəzə verilməsi işə daha müsbət təsir göstərə bilər. Elmi tədqiqat institutlarının maliyyələşmə mexanizmini olduğu kimi saxlamaqla təbii seçmə prosesini yerinə yetirmək üçün əlavə və böyük maliyyələşməni həmin institutların iştirakı ilə yaradılan Startap elmi tədqiqat və təcrübə şirkətlərinin vasitəsilə həyata keçirmək olar.
- Startaplar ilk mərhələdə dövlət vəsaiti hesabına formalaşmalı, nəticə hasil olduqdan sonra səhmləşdirilərək açıq satışa çıxarılmalıdır. Burada ilk mərhələdə müxtəlif xarici və daxili şirkətlərin iştirakı və investisiyalarının cəlbə də mümkündür. Startap şirkətlərinin maliyyə

mexanizmi tam sərbəstləşdirilməli, alim və mütəxəssislərin əməyinin ödəniş və mükafatlandırılması sistemi İsrail və Hollandiya sistemində uyğunlaşdırılmalıdır.

- Startapların əsas tədqiqat istiqamətləri: bitkiçilikdə məhsuldarlığın artırılması, yeni bitkilərin Azərbaycan şəraitinə uyğunlaşdırılması, heyvandarlıqda yeni cins heyvanların yetişdirilməsi, soyuq şəraitə dözümlü heyvan cinslərinin yetişdirilməsi, süni mayalanma, yeni heyvan cinslərinin yaradılması, gen mühəndisliyinin tədqiqinin genişləndirilməsi, kənd təsərrüfatı maşınlarının və robotların hazırlanması, immunitet problemləri, başqa iqlim zonalarının faydalı bitki növlərinin (məsələn, banan, zəncəfir, amartan və s.) Azərbaycan şəraitinə uyğunlaşdırılması, kənd təsərrüfatı tullantılarının səmərli istifadəsi problemləri və s. olmalıdır.
- Kənd təsərrüfatına dövlət dəstəyinin (subsidiya və dotasiyaların) təşkili və istifadəsinin Avropa İttifaqı prinsiplərinə uyğunlaşdırılmalı, subsidiya və dotasiyalar əsasən elmin inkişafına, bazar, təbiət və siyasi risklərdən qorumağa və daha zəruri sahələrin və regionların sürətli inkişafının stimullaşdırılmasına yönəldilməlidir. Hər il kənd təsərrüfatı ilə yaxın bütün əsas məhsullara dövlət satınalma qiyməti müəyyən olunur (bazar riskindən qorumaq üçün), əgər fermer öz məhsulunu sata bilmirsə, dövlət bu məhsullar həmin qiymətlərlə alır və bunun məsuliyyətini öz üzərinə götürür. Kənd təsərrüfatı müəssisələri əkin sahələri, səpin, becərmə, məhsuldarlıq haqqında gündəlik məlumatlandırılır ki, ayrı-ayrı sahələr üzrə artıq istehsal olmasın, zəruri hallarda Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi iri istehsalçılar üzrə ayrı-ayrı məhsullar üzrə məhdudlaşdırıcı kvota müəyyən edir. Bütün ölkə boyu bitkilərin, torpaq sahələrinin, əkin, səpin miqdarının, heyvanların gündəlik üçotunu aparmaq və bu infonu ictimaiyyətə çatdırmaq üçün soft proqram işləmək və istifadə etmək zəruridir.
- Kənd təsərrüfatı istehsalını təbii risklərdən qorumaq üçün kənd təsərrüfatı istehsalı hər sahədə sığortalanmalıdı və həm də risklər təkrar sığorta vasitəsilə böyük beynəlxalq sığorta təşkilatlarında yenidən sığortalanır. Mülkiyyət mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün təsərrüfatlarda sığorta tədiyyələrinin 70%-i dövlət və 30%-i istehsalat sahibləri tərəfindən ödənilir.
- Kənd təsərrüfatı məhsullarının siyasi və regional risklərdən qorumaq üçün kənd təsərrüfatı məhsullarının idxal-ixrac əməliyyatları olan bütün ölkələrlə qarşılıqlı anlaşmalar, yaxın ölkələrlə, məsələn, İsrail, Cənubi Koreya, Avropa İttifaqı, ABŞ və s. ölkələrlə azad ticarət anlaşmaları (FTA) imzalanmalı, həmin ölkələrlə sərbəst ticarət şəraiti yaradılmalıdır. Üç regionda – Qırmızı körpüdə (Azərbaycan-Gürcüstan sərhəddi), Biləsuvar (Azərbaycan-İran sərhəddi) və Yalamada (Azərbaycan-Rusiya sərhəddi) sərbəst iqtisadi zonaların və uyğun olaraq soyuducu-anbar sisteminin qurulması, bu zonalarda kənd təsərrüfatı məhsullarının xüsusi imtiyazlı və sadələşdirilmiş keçid mexanizminin qurulması.
- Dövlət büdcəsi hesabına: fermerlərin hazırlanması və ixtisasının artırılması məktəblərinin qurulması (tədrisdə yüksək ixtisaslı xarici alim və mütəxəssislərin iştirakının təmin olunması ilə), ölkədə İsrailin MAŞAV kurslarının tədris mərkəzinin yaradılması və geniş miqyaslı tədris proqramlarının həyata keçirilməsi. Bütün regionları əhatə edə biləcək online kənd təsərrüfatı məktəbinin yaradılması və müxtəlif ölkələrdən dünya şöhrətli alim və mütəxəssislərin tədrisə dəvət olunması. FAO, Aİ xətti ilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə kənd təsərrüfatına dəstək proqramlarından yararlanaraq müxtəlif əməkdaşlıq proqramına qoşulmaq. Tədris xarakterli video fondunun, məlumat və məsləhət mərkəzinin yaradılması, bütün fermerləri gündəlik informasiya bazası ilə təmin etmək.
- Kənd təsərrüfatı məhsullarının satış sisteminin qurulması, ixrac və idxal əməliyyatlarının liberallaşdırılması. Kənd təsərrüfatı islahatlarının müvəffiqiyyətlə həyata keçirilməsi üçün bütün mallar üzrə ixrac və idxalın köklü islahatı zəruridir. Bu ən azından Doing business indeksində ilk yeri tutan Aİ ölkələri standartına uyğunlaşdırılmalıdı. İxrac və idxal üçün lazım olan sənədlər maksimum 4-ə qədər azaldılmalı. Kənd təsərrüfatı mallarının ixracı bütün vergi, rüsum, qeydiyyat və s. ödəmələrdən azad olmalı, ixrac-idxal əməliyyatlarının rəsmiləşdirilməsi müddəti bir günə qədər qısaldılmalı, ixrac bütün iqtisadi, siyasi və mənəvi

metodlarla stimullaşdırılmalıdır. İxracata dəstək fondu və qurumu yaradılır ki, bu yalnız ixracatçılara kömək vəzifəsini yerinə yetirir: gömrük rəsmiləşdirilməsi, bürokratizmə qarşı mübarizə, nəqliyyat işinin təşkili, informasiya və bazar araşdırılması və s. İxrac məhsullarının istehlakçıya çatdırılması üçün nəqliyyat məsrəflərinin yarısı dövlət büdcəsi hesabına ödənilir.

- Meşə təsərrüfatının idarə olunması, planlaşdırılması və meşəsalma işləri elektronlaşmalı, meşə örtüyünün uçotu və bərpası üzrə soft proqram hazırlanmalı, boş qalan bütün torpaqlarda yeni meşə salınmalıdır. Startap şirkətlər qurulması vasitəsi ilə yeni salınan meşə örtükləri regionların torpaq xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırılmalı, tibb, sənaye, dekorativ və başqa təyinatlı ağacların yerləşmə prinsipləri müəyyən edilməlidir. Təcrübəsinə istinad olunan C. Koreyanın meşə örtüyünün 92%-i islahatlardan sonra salınan süni meşə örtüyündən ibarətdir.
- Balıqçılıq təsərrüfatı böyük istehsal gücünə malikdir. Dünyanın unikal və qiymətli balıqlarının ən çoxu, hətta ən faydalısı Azərbaycanda yerləşir, lakin, lazımi səviyyədə istifadə olunmur. Nəre balıqlarının və qara ikra məhsulunun həm süni istehsal şəbəkəsinin qurulması və həm də emalının genişləndirilməsi sisteminin stimullaşdırılması, bu balıqların və həmçinin digər ölkələrdən gətirilmiş yeni balıq növlərinin yetişdirilməsi bazasının yaradılması üçün dövlətdən dəstək mexanizminin müəyyənəşdirilməsi, nəre balıqlarının mayalanmış kürü satışı hesabına gəlirlilik səviyyəsinin artırılması, ixracat potensialının yüksəldilməsi.

Nəticə

Kənd təsərrüfatında aparılmış islahatlar bütün sahələri əhatə etməli və kənd təsərrüfatının idarə edilməsi, dövlətin dəstəyi mexanizmi və maliyyələşdirilməsi sistemi köklü şəkildə yenidən qurulmalıdır. Təklif edilən tədbirlər bir neçə rayon bazasında pilot layihə formasında hazırlanaraq sürətli təcrübədən keçməklə ölkə boyu bütün kəndlər üzrə həyata keçirilməlidir. Ölkəmizdə kənd təsərrüfatının inkişafı üzrə ciddi islahatlara başlanılmasına baxmayaraq bu islahatlar maliyyə vəsaitləri ilə dünya ölkələri səviyyəsində təmin olunsə səmərə tez və geniş miqyaslı olacaq, kənd təsərrüfatının diversifikasiyasının sürətləndirilməsi təmin ediləcəkdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. İlham Əliyev “İnkişaf – məqsədimizdir”, çoxcildlik, Azər nəşr, Bakı 2018
2. “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələri”. 2016
3. Ramiz Mehdiyev. “Prezident İlham Əliyevin iqtisadi inkişaf strategiyasının əsas istiqamətləri”. Azərbaycan nəşriyyatı. Bakı 2018
4. Azərbaycanın statistika göstəriciləri. Bakı. “Səda nəşriyyatı”. 2018
5. Azərbaycan-faktlar və rəqəmlər. AR DSK. 2018
6. www.stat.gov.az

Закир Ализаде

ПРОБЛЕМЫ УСКОРЕНИЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Резюме

В статье рассмотрена ситуация в сфере сельского хозяйства за годы, прошедшие после обретения Азербайджаном независимости, анализированы результаты реформ за этот период и выделены их слабые стороны. Отмечая важность диверсификации и

стратегической дорожной карты для перспективного развития аграрного сектора экономики страны, даны дельные предложения по ускорению проводимых реформ в этой области.

Цель - Исследованы проблемы диверсификации сельскохозяйственного производства в Азербайджане, разработан новый методологический подход к оценке этих проблем.

Методология - В статье использован метод экономико-статистического анализа.

Результат - Предоставлен иной методологический подход к оценке существующих проблем диверсификации производства сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: сельское хозяйство, конкурентоспособность, реформы, экономическое развитие, диверсификация

Zakir Alizade

THE PROBLEMS OF ACCELERATION DIVERSIFICATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Summary

The article considers the situation in the field of agriculture in the years since Azerbaijan gained independence, analyzes the results of the reforms over this period, and highlights their weaknesses. Noting the importance of diversification and the strategic roadmap for the long-term development of the agricultural sector of the country's economy, there were made specific proposals to accelerate the ongoing reforms in this area.

Purpose- To explore the problems of diversification of agricultural production in Azerbaijan, to develop a new methodological approach to the assessment of these problems.

Methodology - The article uses the method of economic and statistical analysis.

Findings - A different methodological approach to assessing the existing problems of diversification of agricultural production has been provided.

Key words: agriculture, competitiveness, reforms, economic development, diversification.